

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.6(1).2024.16

UDC УДК 373.3.015.31:316.42]:172.15

FORMATION THE NATIONAL AND CULTURAL IDENTITY OF THE PERSONALITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS: A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL EXCURSION

Ludmila Teletska

Candidate of Biological Sciences (PhD), Professor,
Professor of the Department of Primary
Education and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4059-0653>
e-mail: teletskaya@ukr.net

Anastasiia Kovalova

Master's student at the Department of Primary
Education and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0000-8867-0356>
e-mail: anastasia.kovalova90@gmail.com

Abstract. *The article analyzes the psychological and pedagogical literature and reference sources regarding the definition of the concepts “identity” and “national and cultural identity”. On the basis of the study of the current legal framework in the sphere of regulation of the state educational policy of Ukraine, it was established that the issue of the formation of the national and cultural identity of the individual of primary education acquirers is of particular importance, since at the primary school age the child is most susceptible to emotional-value and spiritual-moral development and upbringing and formation of her moral qualities and civic values.*

The definition of the concept of “national and cultural identity of a personality of a primary school student” has been clarified as the process of identification of the personality of a primary school-age child with a certain nation, which is embodied in his subjective feeling of belonging to the national community on the basis of a stable emotional connection that arises as a result of the formation relative to a stable system of realized, realistically existing ideas and assessments, signs of the nation’s life activity of a differentiated and integrative nature, as well as the adoption of norms and values generally accepted in a certain society.

The key tasks of the process of forming the national and cultural identity of the personality of a primary school children have been identified and characterized, namely: ensuring socialization and education of the younger generation; preservation of “collective memory”; fostering a sense of patriotism; and fostering a tolerant attitude towards representatives of various faiths, minorities, races, nations, and persons with special needs. Based on the generalization of modern scientific research, the key indicators that testify to the formation of the national and cultural identity of a primary school student are singled out.

It was established that the national and cultural identity of the personality of primary school students is a structural phenomenon represented by four constituent components – cognitive, emotional-evaluative, value-oriented and active.

Prospective directions for conducting further scientific research on the problem of forming the national and cultural identity of the personality of primary schoolchildren as a component of their civic competence are outlined.

Key words: *personality, primary school student, civic competence, identity, national identity, national and cultural identity of an individual, New Ukrainian School, collective memory.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.6(1).2024.16

УДК 373.3.015.31:316.42]:172.15

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСКУРС

Телецька Л. І.

кандидат біологічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
та педагогічної інноватики,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4059-0653>
e-mail: teletskaya@ukr.net

Ковальова А. П.

магістрантка кафедри початкової освіти
та педагогічної інноватики,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-8867-0356>
e-mail: anastasia.kovalova90@gmail.com

Анотація. У статті здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури та довідникових джерел щодо визначення понять «ідентичність» та «національно-культурна ідентичність». На основі вивчення чинної нормативно-правової бази у сфері регулювання державної освітньої політики України було встановлено, що питання формування національно-культурної ідентичності особистості здобувачів початкової освіти набуває особливого значення, оскільки у молодшому шкільному віці дитина є найбільш сприйнятливою до емоційно-ціннісного та духовно-морального розвитку й виховання та формування у неї моральних якостей та громадянських цінностей.

Уточнено дефініцію поняття «національно-культурна ідентичність особистості молодшого школяра» як процес ототожнення особистості учня молодшого шкільного віку з певною нацією, що втілюється в суб'єктивному відчутті ним своєї належності до національної спільноти на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає в результаті формування системи усвідомлених та реально існуючих уявлень та оцінок, ознак життєдіяльності нації диференційованого та інтегративного характеру, а також прийняття норм та цінностей, загальноприйнятих у певному суспільстві.

Виявлено та схарактеризовано ключові завдання процесу формування національно-культурної ідентичності особистості молодших школярів, а саме: забезпечення соціалізації та виховання молодого покоління; збереження «колективної пам'яті»; виховання почуття патріотизму; та виховання толерантного ставлення до представників різних конфесій, меншин, рас, націй, осіб з особливими потребами. На основі узагальнення сучасних наукових розвідок, виокремлено ключові індикатори, які засвідчують про сформованість у молодшого школяра національно-культурної ідентичності.

Встановлено, що національно-культурна ідентичність особистості молодших школярів є структурним явищем, представленим чотирма складовими компонентами – когнітивним, емоційно-оцінним, ціннісно-орієнтованим та діяльним.

Окреслено перспективні напрямки проведення подальших наукових розвідок з проблеми формування національно-культурної ідентичності особистості молодших школярів як компонента їх громадянської компетентності.

Ключові слова: особистість, молодший школяр, громадянська компетентність, ідентичність, національна ідентичність, національно-культурна ідентичність особистості, Нова українська школа, колективна пам'ять.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Сьогодні в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів та європоцентризму як головних векторів розвитку сучасного світу посилюється необхідність збереження певними народами своєї автентичності, своїх традицій та цінностей.

На сьогодні для України, яка стикнулася з кризовими явищами та впродовж останніх 10 років веде запеклу боротьбу за свою незалежність та територіальну цілісність, а український народ бореться за свою свободу та право на життя, на порядок денний вітчизняної сфери освіти виступає нове суспільне замовлення – формування національно-культурної ідентичності молодого покоління українців, виховання ціннісного ставлення до суверенітету своєї держави та свідомої готовності зміцнювати її позиції своїми діями як однієї з ключових цінностей розвитку українського суспільства та кожного її громадянина, зокрема.

Так, виховання справжніх патріотів, які знають, цінують та плекають свою Батьківщину, її культуру та традиції, пишаються своєю приналежністю до українського народу, відчують щиру та віддану любов до всього українського й націлені на внесення особистого вкладу у розвиток держави, сприяючи її процвітанню, – все це червоною стрічкою пронизане у Законі України «Про освіту» (2017 р.) [6], Концепції Нової української школи (2016 р.) [7] та новому Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) [5]. Адже для збереження та зміцнення української державності життєво важливим є «формування та розвиток ідентифікаційного ядра» [3, с. 29], оскільки наявність чи відсутність ідентичності суттєвим чином впливає на розуміння людиною соціальної реальності, на ціннісні орієнтири особистості, на світоглядні основи, які у подальшому визначають модель поведінки людини як громадянина своєї держави.

Проблематика вивчення феномену національно-культурної ідентичності широко досліджувалася на міждисциплінарному рівні вченими у сфері філософії (Дж. Віко, Е. Дюркгейм, О. Конт, В. Токман та ін.), філології (О. Козакевич), психології та педагогіки (І. Бех, М. Боришевський, В. Карлова, О. Матвієнко, В. Скуратівський, О. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), етносоціології (О. Васильченко), культурології (В. Роменець) та ін. Проте досить багато аспектів потребують додаткової уваги вчених та залишаються до сьогодні актуальними, адже бути українцем сьогодні – це свого роду «світовий бренд», який необхідно розвивати майбутнім поколінням.

Мета і завдання дослідження. Мета статті – провести аналіз сучасних психолого-педагогічних підходів до формування національно-культурної ідентичності особистості молодших школярів та обґрунтуванні важливості окресленої якості в патріотичному вихованні молодого покоління та становленні його громадянської компетентності.

Завдання дослідження: розкрити сутність понять «ідентичність» та «національно-культурна ідентичність особистості»; провести аналіз змісту та структури формування національно-культурної ідентичності особистості молодших школярів як складового елемента їх громадянської компетентності.

Методи дослідження. Досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у статті передбачало використання комплексу взаємопов'язаних методів дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, чинних нормативних правових актів у сфері регулювання освіти та типових освітніх програм початкової освіти, їх синтезу та узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в умовах значних трансформаційних змін в українському суспільстві гостро постає питання формування свідомого молодого покоління українців, які плекають та шанують свої традиції, цінують та поважають історію та культуру Українського народу, які готові самовіддано боронити та відстоювати інтереси своєї країни на всіх фронтах та аренах.

У цьому контексті особливого значення набуває необхідність формування національно-культурної ідентичності особистості нового покоління громадян – учнів початкової школи як фундаментальної основи розбудови майбутнього української нації. Проте, перш ніж розкрити сутність специфіки формування національно-культурної ідентичності особистості молодшого школяра, видається доцільним визначити зміст таких вихідних категорій, як «ідентичність» та «національно-культурна ідентичність».

У сучасній психолого-педагогічній літературі під поняттям «ідентичність» (англ. *identity*) прийнято розуміти «специфічний внутрішній, суб'єктивний стан особистості, в якому відображається усвідомлення нею себе як своєрідної стійкості особистості, як самототожності, переживання постійного наявного Я, його збереження» [4, с. 30].

Відповідно до Сучасного тлумачного психологічного словника В. Шапара, «ідентичність» трактується як усвідомлення індивідом своєї приналежності до спільноти громадян тієї чи іншої держави, що має для нього значний сенс [15]. Відомий психолог Е. Еріксон (E. Erikson) розглядає ідентичність «як складне особистісне утворення, що має багаторівневу структуру» [17, с. 27], що обумовлюється «рівневим» аналізом людської природи – індивідним, особистісним та соціальним.

Так, за Е. Еріксоном, на *першому* («індивідному») рівні ідентичність представлена результатом усвідомлення себе в певній відносно незмінюваній даності, людині тієї чи іншої фізичної зовнішності, темпераменту та задатків.

Другий («особистісний») рівень передбачає, що ідентичність є відчуттям людиною своєї власної неповторності, унікальності свого життєвого досвіду, що задає певну тотожність самій собі [17]. Автор визначає цей структурний компонент ідентичності як результат прихованої роботи Еґо-синтезу, як специфічну форму інтеграції «Я-концепції», що завжди є чимось більшим, ніж проста сума дитячих ідентифікацій. Особистісний рівень ідентичності являє собою «усвідомлений особистістю досвід власної здатності інтегрувати всі ідентифікації з потягами *libido*, з розумовими здібностями, набутими у діяльності та зі сприятливими можливостями, пропонованими соціальними ролями» [17, с. 199].

Третій («соціальний») рівень ідентичності є особистісним конструктом, спрямованим на відображення внутрішнього почуття солідарності людини з ідеалами й стандартами соціального та групового характеру, які сприяють розвитку процесу Я-категоризації, тобто формуванню «соціальної ідентичності» [17].

Відтак, узагальнюючи різні наукові підходи до визначення сутності та змісту ідентичності, пропонуємо під поняттям «ідентичність особистості» розуміти певний цілісний образ, складений індивідом про самого себе, незмінний у всіх життєвих ситуаціях, в яких він себе усвідомлює; співвідношення себе з певною соціальною групою.

Цікавими є погляди науковців на тлумачення терміну «національно-культурна ідентичність» (англ. *national and cultural identity*). Так, на думку видатного науковця

І. Беха, під поняттям «національно-культурна ідентичність» є: 1) заключним етапом процесу усвідомлення індивідом або соціальною групою своєї приналежності до суспільства; 2) результатом прийняття ними певних цінностей, норм та ідеалів, якими керується та чи інша нація; 3) результатом оволодіння індивідом сукупністю знань про історичний шлях, пройдений нацією [1].

За О. Матвієнко, національно-культурна ідентичність являє собою «усвідомлення суб'єктом себе як представника конкретної нації, позитивне ціннісне ставлення до історії, культури, національних традицій та звичаїв свого народу, до його ідеалів, почуттів та інтересів, фольклору та мови, території та державності» [19, с. 36].

Виходячи з аналізу сучасних наукових джерел, встановлено, що з поняттям «національно-культурна ідентичність» тісно пов'язані такі категорії, як: «громадянська ідентичність», «етнічна ідентичність», «культурна ідентичність», «релігійна ідентичність» та ін. Проте видається, що категорія «національно-культурної ідентичності» є фундаментальною, оскільки в основу інтеграції будь-якої нації покладено культуру [18, с. 94], тому вона є ширшою та глибшою, ніж пов'язані з нею поняття.

Молодший шкільний вік є найважливішим етапом формування національно-культурної ідентичності особистості, оскільки саме у віці 6-10-ти років діти є більш сприйнятливими до емоційно-ціннісного та духовно-морального розвитку і виховання та формування у них моральних якостей та громадянських цінностей.

Так, у Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки (2019 р.) [8], положеннях Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.) [10] та проекту Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» [9] регламентується, що одним із пріоритетних завдань державної освітньої політики є забезпечення формування у дітей та молоді загальноукраїнської громадянської свідомості, почуття патріотизму та громадянської відповідальності, гордості за історію України, виховання культури міжнародного спілкування, заснованої на толерантності, повазі честі та національної гідності громадян, плекання духовно-моральних цінностей та традицій Українського народу.

У положеннях Державного стандарту початкової освіти встановлено, що одним з напрямків реалізації виховних завдань є формування знань про основні події історії Вітчизни і її героїчного минулого, прищеплення любові до всього українського [5]. В Концепції Нової української школи (НУШ) відзначається посилення на формування в учнів початкової ланки сукупності наскрізних громадянських компетентностей, пов'язаних з ідеями демократії та справедливості, забезпеченням рівності прав людини, добробутом та веденням здорового способу життя, які має забезпечувати вітчизняна система освіти [7]. Все це синтезується у формування національно-культурної ідентичності особистості молодших школярів.

Вітчизняні педагоги І. Бех та К. Журба зазначають, що національно-культурна ідентичність особистості дитини є суб'єктивним відчуттям її належності до українського народу, нації та прийняттям морально-духовних цінностей [1; 4].

З цього випливає, що під поняттям «національно-культурна ідентичність особистості молодшого школяра» слід розуміти процес ототожнення особистості учня молодшого шкільного віку з певною нацією, що втілюється в його суб'єктивному відчутті своєї належності до національної спільноти на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає в нього у результаті формування системи усвідомлених реально існуючих уявлень та оцінок, ознак життєдіяльності нації диференційованого та інтегративного характеру, а також прийняття норм та цінностей, загальноприйнятих у певному суспільстві.

Формування у молодших школярів національно-культурної ідентичності спрямоване на розв'язання таких стратегічних завдань [2, с. 18; 19, с. 36-37]:

– *по-перше*, забезпечення соціалізації та виховання молодого покоління: передбачається, що молодші школярі навчаються ефективній взаємодії з іншими представниками українського суспільства, його соціальними інститутами (сім'єю, школою, церквою, державою та ін.), дотримуючись установлених у суспільстві норм та моральних орієнтирів;

– *по-друге*, збереження історії Українського народу, його культури та традицій, тобто «колективної пам'яті» української нації як чинника, без якого унеможливується формування цілісної самосвідомості нації;

– *по-третє*, виховання почуття патріотизму у молодших школярів: передбачає формування в учнів почуття єднання з українською нацією як невід'ємний її складовий елемент, почуття гордості за досягнення своєї країни;

– *по-четверте*, виховання толерантного ставлення до представників різних конфесій, меншин, рас, націй, осіб з особливими потребами: полягає у забезпеченні міжкультурної комунікації молодших школярів, підтримці миру та злагоди у суспільстві.

За S. Анса, для продуктивного використання категорії «національно-культурна ідентичність» у педагогічному цілепокладанні, вчителю необхідно чітко та цілісно уявляти весь ідентифікаційний комплекс, за допомогою якого вона буде формуватися в учнів початкової школи [16, с. 22]. Відповідно авторка пропонує виокремлювати низку індикаторів, які засвідчують формування національно-культурної ідентичності у молодших школярів, а саме:

– наявність знань про свою країну як основа розуміння історичної долі та сучасного стану нації;

– сформованість образів як інтегративних когнітивно-емоційних об'єктів, на які спрямована ідентифікаційна активність учнів початкової школи;

– знання символів, брендів та сенсів як елементів логіко-пояснювального конструкту національної реальності певного нації, в якій панують певні образи, цінності та/або ідеї;

– сформованість ціннісних орієнтацій як основи громадянської та соціальної позиції особистості молодшого школяра;

– наявність емоцій та переживань за свою країну як цілісного фону, що супроводжує та формує оцінку та ставлення молодшого школяра до минулого, теперішнього та майбутнього своєї країни та народу [16, с. 22-23].

На основі вивчення сучасного психолого-педагогічного доробку та чинних Типових освітніх програм, розроблених під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна (НУШ-1 та НУШ-2) [11; 12; 13; 14], процес формування національно-культурної ідентичності особистості учня початкової школи є складним структурним явищем, що включає чотири взаємопов'язаних компоненти: *когнітивний, емоційно-оцінний, ціннісно-орієнтований та діяльнісний* (таблиця 1).

Відтак, принципово важливим для нашого дослідження є те, що становлення національно-культурної ідентичності молодшого школяра є процесом співвіднесення особистості дитини до цінностей громадянської спільноти. Результати цього процесу повинні сприяти підведенню учня початкової ланки до усвідомлення себе громадянином України, членом громадянської спільноти, з'ясування та прийняття належності до Українського народу, тобто до формування в учня молодшого шкільного віку власної життєвої позиції патріота України, його власних ціннісних орієн-

тацій та громадянських переконань, які у подальшому стануть мотивами для його поведінки та діяльності.

Таблиця 1

Структура національно-культурної ідентичності особистості молодшого школяра

Структурний компонент	Зміст
Когнітивний	1) наявність знань про загальні ознаки національної спільноти (загальні відомості про територію країни, спільну мову, особливості культури та традицій, національне самовизначення тощо); 2) наявність знань про становлення української нації та державності; 3) наявність знання про специфічні характеристики розвитку національної культури країни; 4) наявність знань про видатних діячів культури та науки, які є представниками Українського народу.
Емоційно-оцінний	1) відчуття своєї приналежності до Українського народу та української нації; 2) наявність почуття гордості за приналежність до Українського народу; 3) сформованість позитивного образу країни та нації; 4) поважне ставлення молодшого школяра до представників інших народів та конфесій; 5) шанування історії та культури Українського народу, його культурно-історичних пам'яток, плекання традицій; 6) наявність емоційних переживань, пов'язаних із життєвими долями представників Українського народу, їх стійких та глибинний характер.
Ціннісно-орієнтований	1) визнання приналежності до Українського народу як значної цінності; 2) усвідомлення та розуміння моральних мотивів та цілей діяльності історичних осіб та сучасних захисників територіальної цілісності України; 3) наявність сформованої у молодшого школяра системи національних цінностей; 4) ціннісне ставлення молодшого школяра до державного суверенітету України.
Діяльнісний	1) готовність молодшого школяра брати активну участь у реальних громадських справах, проектах, акціях; 2) готовність молодшого школяра розширювати свої знання з історії української державності, культурно-історичної спадщини України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в контексті нашого дослідження розкрито сутність поняття «національно-культурна ідентичність особистості молодшого школяра» як процес ототожнення особистості учня молодшого шкільного віку з певною нацією, що втілюється в суб'єктивному відчутті ним своєї належності до національної спільноти на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає в результаті формування відносно системи усвідомлених реально існуючих уявлень та оцінок, ознак життєдіяльності нації диференційованого та інтегративного характеру, а також прийняття норм та цінностей, загальноприйнятих у певному суспільстві.

На основі проведеного аналізу наукових розробок вітчизняних та зарубіжних учених було встановлено, що національно-культурна ідентичність особистості молодшого школяра є структурним явищем інтегрованого характеру, формування

якого здійснюється комплексно на основі синтезу когнітивного, емоційно-оцінного, ціннісно-орієнтованого та діяльнісного компонентів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, пов'язаних із формуванням національно-культурної ідентичності особистості молодших школярів, проте відкриває перспективу для проведення подальших наукових пошуків особливостей формування окремих компонентів національно-культурної ідентичності молодших школярів засобом організації тематичних тижнів у закладах загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : навчальний посібник / 7-е вид., перероб. і доп. Київ : Либідь, 2018. 848 с.
2. Желанова В. В., Матвієнко О. В. Національно-культурна ідентичність особистості : сутність та структура. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 49. Том. 1. С. 17-20.
3. Крисаченко В. Національні цінності України: сутність, розмаїття, консолідаційний потенціал. *Актуальне українознавство*. 2022. № 1 (82). С. 28-50.
4. Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка : Монографія / К. О. Журба, І. Д. Бех, О. М. Докукіна, С. В. Федоренко, І. М. Шкільна. Київ : НАПНУ, 2019. 150 с.
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Офіційний вісник України*. 2018. № 19. Ст. 637.
6. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 1. Ст. 22.
8. Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18 травня 2019 р. №286/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 41. Ст. 1435.
9. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року : Проект Закону України від 07 серпня 2018 р. № 9015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332>
10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. *Офіційний вісник Президента України*. 2019. № 21. Ст. 890.
11. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (1-2 клас) : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019 р. № 1272.
12. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (1-2 клас) : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019 р. № 1272.
13. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (3-4 клас) : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019 р. № 1273.
14. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (3-4 клас) : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019 р. № 1273.
15. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
16. Anca S. Development of Socio-Cultural Identity at Primary School Children Through School Projects. *European Journal of Multidisciplinary Studies*. 2018. Vol. 3, Issue 1. P. 21-25.
17. Erikson E. H. Identity, youth and crisis. New York : W.W. Norton Company, 1968. 336 p.
18. Goldvicht-Bacon E., Diesendruck G. Children's capacity to use cultural focal points in coordination Problems. *Cognition*, 2016. Vol. 149. P. 95-103.
19. Matvienko O. Forming national cultural identity student youth as a pedagogical problem. *The XXI century education : realities, challenges, development trends : collective monograph / за наук. ред. Ганни Цвєткової. Hameln : InterGING, 2020. С. 34-51.*

REFERENCES:

1. Bekh, I. D. (2018). *Vykhovannia osobystosti : navchalnyi posibnyk* [Personality education : educational manual]. 7-e vyd., pererob. i dop. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
2. Zhelanova, V. V., Matviienko, O. V. (2022). *Natsionalno-kulturna identychnist osobystosti : sutnist ta struktura* [National-cultural identity of the individual : essence and structure]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 49, 1, 17-20 [in Ukrainian].
3. Krysachenko, V. (2022). *Natsionalni tsinnosti Ukrainy : sutnist, rozmaittia, konsolidatsiinyi potentsial* [National values of Ukraine : essence, diversity, consolidation potential]. *Aktualne ukrainoznavstvo – Current Ukrainian studies*, 1 (82), 28-50 [in Ukrainian].
4. *Natsionalno-kulturna identychnist u stanovlenni pidlitka : [National-cultural identity in the development of a teenager] : Monohrafiia / K. O. Zhurba, I. D. Bekh (Ed.) et al. (2019). Kyiv : NAPNU [in Ukrainian].*
5. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoï osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the State Standard of Primary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 21 liutoho 2018 r. № 87. (2018). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukrain., No. 19. Art. 637 [in Ukrainian].*
6. *Pro osvitu : Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine] vid 05 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. (2017). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. No. 49, art. 380 [in Ukrainian].*
7. *Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Concept of implementation of state policy in the field of general secondary education reform “New Ukrainian School” for the period until 2029 : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r. (2017). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine. No. 1, art. 22 [in Ukrainian].*
8. *Pro Stratehiiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia : Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the Strategy of National Patriotic Education : Decree of the President of Ukraine] vid 18 travnia 2019 r. № 286/2019. (2019). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine. No. 41. Art. 1435 [in Ukrainian].*
9. *Pro Stratehiiu staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku: Proiekt Zakonu Ukrainy [On the Sustainable Development Strategy of Ukraine until 2030 : Draft Law of Ukraine] vid 07 serpnia 2018 r. № 9015. (2018). Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> [in Ukrainian].*
10. *Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku : Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030 : Decree of the President of Ukraine] vid 30 veresnia 2019 r. № 722/2019. (2019). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine. No. 21. Art. 890 [in Ukrainian].*
11. *Typova osvitnia prohrama pochatkovoï osvity, rozroblena pid kerivnytstvom Savchenko O. Ia. (1-2 klas) : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [A typical educational program of primary education, developed under the leadership of Savchenko O. Ya. (grades 1-2) : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 08 zhovtnia 2019 r. № 1272. (2019) [in Ukrainian].*
12. *Typova osvitnia prohrama pochatkovoï osvity, rozroblena pid kerivnytstvom Shyiana R. B. (1-2 klas) : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [A typical educational program of primary education, developed under the leadership of Shiyana R. B. (grades 1-2) : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 08 zhovtnia 2019 r. № 1272. (2019) [in Ukrainian].*
13. *Typova osvitnia prohrama pochatkovoï osvity, rozroblena pid kerivnytstvom Savchenko O. Ia. (1-2 klas) : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [A typical educational program of primary education, developed under the leadership of Savchenko O. Ya. (grades 3-4) : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 08 zhovtnia 2019 r. № 1273. (2019) [in Ukrainian].*

14. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (1-2 клас) : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [A typical educational program of primary education, developed under the leadership of Shiyana R. B. (grades 3-4) : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] від 08 жовтня 2019 р. № 1273. (2019) [in Ukrainian].
15. Shapar, V. B. (2007). Suchasnyi tлумachnyi psykholohichnyi slovnyk [Modern interpretive psychological dictionary]. Xarkiv : Prapor [in Ukrainian].
16. Anca, S. (2018). Development of Socio-Cultural Identity at Primary School Children Through School Projects. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 3, 1, 21-25 [in English].
17. Erikson, E. H. (1968). Identity, youth and crisis. New York : W.W. Norton Company [in English].
18. Goldvicht-Bacon, E., Diesendruck, G. (2016). Children's capacity to use cultural focal points in coordination Problems. *Cognition*, 149, 95-103 [in English].
19. Matvienko, O. (2020). Forming national cultural identity student youth as a pedagogical problem. The XXI century education : realities, challenges, development trends : collective monograph / Anna Tsvetkova (Ed.). Hameln : InterGING, 34-51 [in English].